

РАЗЛИКАТА ВО УПОТРЕБАТА НА ЧЛЕНОТ ВО НАСЛОВИТЕ И ВО ПОДНАСЛОВИТЕ ВО УМЕТНИЧКОЛИТЕРАТУРНИОТ ФУНКЦИОНАЛЕН СТИЛ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК

Катерина Видова

Меѓународен славјански универзитет „Г. Р. Державин“, Св. Николе – Битола
vidovakaterina44@gmail.com

Целта на овој труд е да ги опише разликите во употребата на членот во насловите и во поднасловите во македонскиот и во англискиот јазик. Истражувањето е направено на корпус од наслови и поднаслови експерпирани од различни типови дискурс: пишани литературни дела и каталози од театарската и од филмската уметност. Анализата на корпусот е направена со споредување примери на наслови и поднаслови од македонски дела преведени на англиски и обратно. Насловите и поднасловите, како специфични јазични фрази, претставуваат кондензација на подолг текст што следува по насловот и од нив се очекува да ги дадат клучните зборови на текстот. Оттаму, употребата на членот, покрај тоа што има граматичка, има и стилистичка функција. Насловите и поднасловите често отстапуваат од јазичната норма со испуштањето на членот. Резултатите покажуваат дека македонските наслови што имаат членувани ИГ можат се преведат на англиски јазик со нечленувани ИГ и македонските наслови што содржат нечленувани ИГ можат да имаат англиски преводни еквиваленти со членувани ИГ. Исто така, при истражувањето се дојде со заклучок дека англиските наслови што содржат членувани ИГ, можат да се преведат на македонски јазик со нечленувани ИГ и англиските наслови што содржат нечленувани ИГ можат да имаат македонски преводни еквиваленти со членувани ИГ.

Клучни зборови: член, наслови, поднаслови, именска група (ИГ), кондензација

THE DIFFERENCES IN THE USE OF THE DEFINITE ARTICLE IN TITLES AND SUBTITLES IN THE FUNCTIONAL STYLE OF ART AND LITERATURE IN MACEDONIAN AND ENGLISH

Katerina Vidova

International Slavic University “D. R. Derzhavin”, Sv. Nikole – Bitola
vidovakaterina44@gmail.com

This paper aims to describe the differences in the use of the definite article in titles and subtitles. The research was conducted on a corpus of titles and subtitles excerpted from different types of discourse: written works of art and catalogues of theatre and film art. Titles and subtitles being specific language phrases are condensations of a longer text which follows below the title, and they are expected to report the key words of the text. Therefore, the use of the definite article in titles and subtitles besides having grammatical function, also it has a stylistic function. The analysis was done by examining instances of titles and subtitles from Macedonian written works translated into English and vice versa. The titles and subtitles often deviate from the standard language norm by the omission of the definite article. The results show that there are Macedonian titles with NPs marked with the definite article, which can be translated into English with NPs without the definite article, and Macedonian titles with NPs not marked with the definite article, which can be translated into English with NPs with the definite article. We have concluded that English titles containing NPs with the definite article can be translated into Macedonian with NPs without an article and English titles containing NPs without the definite article can be translated into Macedonian with NPs with articles.

Keywords: definite article, titles, subtitles, noun phrase (NP), condensation

1 Вовед

Предмет на овој труд е претставување на разликите во употребата на членот во насловите во македонскиот и во англискиот јазик. Македонскиот и англискиот јазик, иако генетски неповрзани, имаат типолошка сличност како аналитички јазици. При споредба на формата и употребата на членот во двата јазици, се согледуваат одредени разлики, но и сличности. Истражувањето е изведено врз ексцерпиран материјал од уметничката и од научната литература, новинарски текстови, каталози од театарската и од филмската уметност и има цел да се потврдат следниве претпоставки:

– Македонските наслови што содржат членувани ИГ можат да имаат англиски преводни еквиваленти со нечленувани ИГ.

– Македонските наслови што содржат нечленувани ИГ можат да имаат англиски преводни еквиваленти со членувани ИГ.

– Англиските наслови што содржат членувани ИГ можат да имаат македонски преводни еквиваленти со нечленувани ИГ.

– Англиските наслови што содржат нечленувани ИГ можат да имаат македонски преводни еквиваленти со членувани ИГ.

2 Теориска рамка

2.1 Општи согледувања за категоријата определеност

Во лингвистиката постојат повеќе дефиниции што се однесуваат на категоријата определеност. Според Харфорд и Хизли (Hurford and Heasley 2007: 72), определеноста е својство на именската фраза одбрано од страна на слушателот да ја пренесе својата претпоставка. Слушателот ќе може да го идентификува референтот на именската фраза во контекст на исказот или во универзумот на дискурсот. Лајонс (Lyons 1999: 274) дава предлог да се направи дистинкција меѓу граматичката и семантичката/прагматичката определеност и концептот на граматикализацијата. Според него, определеноста *stricto sensu* не е семантички или прагматички поим, како што се претставува од повеќето автори, туку е граматичка категорија еднаква со времето, начинот, бројот, родот итн.

Тополињска го употребува терминот посоченост и вели дека категоријата посоченост граматикализира информација за тоа „кои елементи од посоченото и/или именуваното множество (кои денотати на посочениот и/или именуваниот поим) се посочуваат во фразата“. Маркираноста по посоченост се темели „врз претпоставката за постоење на одредена индивидуа (индивидуи) што се посочува, ја оспособува фразата за примарната нејзина функција – назив на еден од учесниците на проицираната релација“ (1974: 62). Според Минова-Ѓуркова (2000: 37) категоријата определеност е способноста на јазикот преку одделни свои средства да даде информација за тоа дали земаме предвид (во случаите кога употребуваме именки) цело едно именувано множество или, пак, одделни негови елементи и дали ги идентификуваме или не ги идентификуваме. Ставот на Карапејовски е дека „посоченоста (референ-

цијата) и определеноста/неопределеноста се категории со кои се оперира на планот на семантиката, додека, пак, третото ниво, каде што се појавуваат членот/членската морфема и експонентите на неопределеноста (нулта морфема, еден, некој, неопределени заменки, итн.) претставува реализација на план на формата“ (2017: 6). Според Кристал (Kristal 1998: 62), терминот детерминатор (determinativ, det, DET, D) се користи во некои модели на граматичка дескрипција, а се однесува на класа особености чија главна улога е да се согласуваат со именките за да изразат широк дијапазон на семантички контрасти, како што се квантитетот и бројот. Членовите, кога се јавуваат во некој јазик, претставуваат главна подгрупа на детерминаторите во тој јазик, како што е случајот со *the* и *a* во англискиот јазик. Според Лајонс (Lyons 1986:452), детерминаторите, вклучувајќи го и определениот член, имаат примарна семантичка функција да ја определуваат (односно да ја ограничуваат или да ја прецизираат) именската фраза во која се појавуваат. Главен семантички придонес на детерминаторот е да ја маркира именската фраза како определена или неопределена. Во англискиот јазик *the* е познат како определен член, а *a* како неопределен и претставуваат основни маркери за определеност на именските фрази кои можат да бидат класифицирани како определени или неопределени.

Во македонската лингвистичка литература: Конески (1996: 225), Минова-Ѓуркова (2000: 38), Илиевски (1988: 116), Миркуловска (2008: 54), Томиќ (1978: 26) и др., членот не се разгледува како одделна зборовна група, туку како наставка, именувана како член. Членот во македонскиот јазик е постпозитивен, а неговата основна функција е сигнализирање на граматичката категорија определеност. Во англискиот јазик, според Томиќ (1978: 24), определениот член претставува граматички елемент кој укажува на определени личности или предмети што се претходно споменати или се определува со помош на атрибутивни или адвербијални изрази, со генитивни и релативни дел-реченици. Според Хадлстон и Пулум (Huddleston and Pullum 2005:298), определениот член *the* прототипски функционира како детерминатор во структурата на ИГ и неговото единствено значење е дека центарот на именската фраза е доволен да го идентификува референтот во даден контекст.

2.2 Општи согледувања за насловите и поднасловите

Тополињска (1974: 113) тврди дека називите и насловите се темелат врз лексичкиот фонд на апелативите не само по функцијата туку и по морфемската структура. Оттука доаѓа објаснувањето зошто вторичните сопствени имиња имаат свое значење. Насловите како јазични знаци се типично хибридни појави. Тие можат да бидат толкувани или од гледна точка на нивната примарна семантичка функција, односно како генерички фрази – наслови *Разбој*, *Лозје* и сл., или, пак, можат да бидат разгледувани како сопствени имиња на одредени индивидуи, односно од гледна точка на нивната означувачка, ономазиолошка функција. Насловите како *Разбој*, *Лозје*, и сл. се толкуваат како ономазиолошки определени. Според Леон (Leon, 1990), еден документ се состои од две нивоа на дискурс, обичен текст и наслови и поднаслови што го сочинуваат метатекстот на документот. Обичното ниво на дискурсот се состои од описи

и барања создадени од страна на луѓето во однос на нивните набљудувања и мислења. Тоа е она што претставува основен текст во еден документ. Наспроти овој основен текст, следуваат наслови, поднаслови, наслови на поглавја, предметни наслови, модификатори, клучни зборови што го сочинуваат повисокото ниво на дискурсот. Физички ги истакнуваме со тоа што ја зголемуваме нивната големина, ги подвлекуваме, ги пишуваме со затемнети букви, во курзив или со вовлекување. Всушност, тие се коментари на текстот што следува. Насловот на едно поглавје во книга ни дава информација за она што го содржи поглавјето. Поради нивната специјална функција во дискурсот, се смета дека насловите и поднасловите се метатекст во однос на обичниот текст.

2.3 Употребата на членот во насловите и поднасловите во македонскиот јазик

Кога зборуваме за категоријата определеност и употребата на членот, карактеристично е тоа што во македонскиот јазик се јавува употребата на членските морфемии *-ој*, *-ов* и *-он* за упатување наназад во текстот, односно анафора, и за упатување нанапред во текстот, односно катафора. Кај насловите е можна катафорската употреба на членот, бидејќи по нив следува текст на кој се упатува. Анафората е поограничена, но и таа е можна во поширока смисла (претходен наслов, нешто што е вест во низа на печатот, на пример, и сл.). Кај насловите и поднасловите се јавува најчесто употребата на членот *-ој*, кој е познат како општоопределувачки член. Ставот на Тополињска е дека „генеричките фрази како називи на определени множества се јавуваат исто така како наслови, на пр. *Формиите на глаголите*, *Придавката како определба на именката*, *Именките во реченицата* и сл.“ (1974: 81).

Употребата на членот во насловите и поднасловите се нарекува генерична, затоа што го опфаќа поимот означен со именката како поим за целиот род, односно за целата класа. Корубин (1986: 83) тврди дека, колку и да изгледа оваа употреба различна од изделноопределувачката, таа сепак, во својата суштина, е иста, го има истиот изделувачки карактер на означувањето, само на едно повисоко родово (генеричко) рамниште. Изделуваме еден определен предмет од една целина, еден систем и го членуваме зборот со кој е тој означен и тука употребата на именката се нарекува референцијална. Од друга страна, пак, кај насловите што не се членувани нема таква употреба и таму се работи за соодветно речничко толкување на именката. Според Тополињска

контроверзии побудува интерпретацијата на показателите на референцијална карактеристика во таканаречените општи реченици од типот: *Автомобилој е најголемо зло*; *Жената е секогаш жена*; итн., т.е. реченици во кои членот е употребен генерички, а синтагмата именува цел *genus*, т.е. цело множество десигнати на дадениот поим сфатено колективно или дистрибутивно. Во современиот македонски јазик во овие реченици се шири членот во ИС аргументски употребени и станува задолжителен во таканаречената независна ИС, која отвора реченичен исказ, т.е. која на предикатскиот израз му наметнува ‘независна’ форма (2009: 195).

Според Минова-Ѓуркова (2000: 122):

ИГ употребени генерично во македонскиот јазик можат да се јават во следниве варијанти:

- без членска морфема: со морфолошка нула од гледна точка на категоријата определеност, односно со нулта членска морфема;
- со членската морфема *-ои*;
- со *еден* како неопределен член;
- со заменските определби: *сиѝе*, *секој*, *никој*, *ниеден* и сл.

3 Методолошки пристап

Според Лајонс (1999: 2), именските фрази со *the* и *a* и нивните семантички еквиваленти (или блиски еквиваленти) во другите јазици претставуваат основни инстанции на определените и на неопределените именски фрази, во смисла што категоријата определеност или неопределеност резултира од присуството на членот, кој има основна семантичка функција да ја искаже ова граматичка категорија.

Следуваат групи наслови и поднаслови од македонски литературни дела од областа на белетристиката, театарските претстави и филмовите преведени на англиски јазик и, обратно, наслови од англиски и американски литературни дела и филмови преведени на македонски јазик. Формално, структурниот метод е применет за утврдување на разликите во употребата на членот во насловите во литературноуметничкиот функционален стил во македонскиот и во англискиот јазик.

3.1 Македонски наслови што содржат членувани ИГ и англиски преводни еквиваленти со нечленувани ИГ

3.1.1 Анализа и дискусија

Според структурата, насловите се поделени во четири подгрупи:

1. Првата подгрупа содржи наслови – фрази кај кои субјектот е членувана ИГ:

(1) *Парииѝе се оѝеѝувачка ‘Money kills you’*

Насловот (1) содржи членувана именка и целиот исказ претставува исказ со генерична референција. Именката *ѝарииѝе* е маркирана со член. Именката *ѝарииѝе* се зема како нешто идентификувано за говорителот и затоа се јавува со член. Преводниот еквивалент не е членуван, затоа што во англискиот јазик кај именки во множина и неизбројливи именки во генерична употреба не се употребува член. Во англискиот јазик во идиоматски изрази што претставуваат искази со генерична референција именката ‘money’ се употребува без член: *Money doesn’t grow on trees; Money talks; Money makes the world go round*. Ако со именката се употреби определен член (*the money*), станува збор за точно определени пари или сума пари и веќе не станува збор за генерична употреба.

Преводните еквиваленти на споменатите поговорки ја содржат членуваната именка *париие*, илустрирано во: ‘Парите не ни врнат’; ‘Говорот на парите’; ‘Парите го движат светот’. Во македонскиот јазик именките употребени во искази со генерична референција се членувани.

(2) *Деноӣ да е радосен ‘A Day to Be Happy’*

Насловот (2) ја содржи членуваната именка *деноӣ* и претставува исказ со генерична референција. Англискиот преводен еквивалент е наслов што има нечленувана ИГ.

(3) *Панкоӣ не е мр̄шов ‘Punk’s Not Dead’*

Насловот (3) е исказ каде што членуваната именка *панкоӣ* има функција на подмет. Насловот е исказ со генерична референција и е преведен на англиски јазик без член.

2. Наслов што претставува фраза во која објектот е членувана ИГ:

(4) *Барајки ја среќаӣа ‘Pursuit of Luck’*

Насловот (4) се состои од фраза во која објектот е членувана ИГ. Англискиот преводен еквивалент е предлошка фраза што не содржи членувана ИГ.

3. Наслови што содржат членувана ИГ, а во англиските преводни еквиваленти ИГ е нечленувана и е преведена со присвојна придавка и именка:

(5) *Паӣување со љубенаӣа ‘Journey with My Beloved’*

Насловот (5) се состои од ИГ составена од глаголска именка, предлог и супстантивизирана придавка. Англискиот преводен еквивалент е ИГ составена од именка, предлог и ИГ составена од присвојна придавка и именка. Структурната разлика меѓу оригиналниот наслов и преведениот е во тоа што членуваната супстантивизирана придавка *љубена* е преведена на англиски јазик со додавање на присвојна придавка и именка и нема член. Во македонскиот јазик членот има и посесивно значење и затоа посвојна придавка не е потребна.

(6) *Гос̄ио̄г њос̄ӣо̄у, имеӣо̄ ѝ е Пеӣрунија ‘God exists, Her name is Petrynia’*

Насловот (6) е фраза во исказен начин (индикатив), која се состои од две реченици, каде што во првата има субјект и предикат (*Гос̄ио̄г њос̄ӣо̄у*), а во втората (*имеӣо̄ ѝ е Пеӣрунија*), *имеӣо̄* е подмет, *е Пеӣрунија* претставува глаголско-именски предикат, а кратката заменска форма *ѝ* овде се употребува како слободен датив, кој означува присвојност. На англиски јазик посвојноста мора да се изрази со присвојна придавка и затоа овде таа конструкција (*имеӣо̄ ѝ е...*) е преведена со нечленувана ИГ составена од присвојната придавка *her* и именката *name*.

4. Наслов што се состои од ИГ и членувана предлошка фраза, кој е преведен на англиски јазик со именка и нечленувана предлошка фраза:

(7) *Враќање во сказниџе 'Return to Fairytales'*

Насловот (7), кој се состои од глаголска именка, предлогот *во* и членуваната именка *сказни* е преведен со именка, предлогот *to* за движење и именката *fairytales*, која не е членувана. Во оригиналниот наслов предлогот *во*, кој означува упатеност со членуваната именка *сказниџе* образува предлошка фраза преведена на англиски јазик без член.

3.1.2 Согледувања за првата група

Во оваа група македонските наслови претставуваат фрази со членувани ИГ преведени на англиски јазик со фрази без член. Насловите што се фрази со субјект, кој е членувана ИГ (*Париџе се оџејувачка, Панкој не е мрџов*), се искази со генерична референција. И насловот *Барајки ја среќајќа*, кој е фраза со објект членувана ИГ е исказ со генерична референција. Интересно е што исказите со генерична референција во функција на наслови на литературни дела и наслови на филмови на англиски се преведуваат без член. Насловот *Пајтување со љубенаџа*, кој содржи супстантивизирана придавка како составен дел од предлошка фраза е преведен со ИГ со присвојна придавка и именка. Насловот *Госџод џосџои, имџо џ е Пејрунија* е исказ каде што подметот во втората реченица содржи именка што е членувана и е преведена на англиски јазик со ИГ со присвојна придавка и именка. Кај овие два македонски наслови функцијата на определување ја врши членот (оттука насловите содржат членувани ИГ), додека во англиските преводни еквиваленти присвојните придавки ги определуваат ИГ и ја блокираат употребата на членот *the*. Насловот *Враќање во сказниџе* можеме да го толкуваме како исказ со генерична референција, а преводниот еквивалент е наслов кој има нечленувана ИГ.

3.2 Македонски наслови што содржат нечленувани ИГ и англиски преводни еквивалентни со членувани ИГ

3.2.1 Анализа и дискусија

Корубин наведува две причини за неупотребата на членот во македонските наслови:

Првата е големото привикнување со српските и хрватските соодветни наслови, особено кога се во прашање пошироко познати дела, особено од општествено-политичката, економската и слична литература. Делата читани на српски, хрватски или можеби руски јазик доведуваат кај луѓето до спонтано губење на чувството за својот модел во целина, односно водат кон неупотреба на членот. Втората причина е тоа што во определени случаи насловите се состојат од зборови што можат да се јават како наслови во некаков лексикон, каде што добиваат чисто поимско објаснување и можат да одат без член (1986: 82).

Според структурата насловите од оваа група се поделени во три подгрупи:

1. Македонски наслови од нечленувани ИГ составени од придавка и именка, преведени со членувани ИГ:

- (8) *Крвава низа* '**The Bloody String**'
- (9) *Жива икона* '**The Live Icon**'
- (10) *Емил и Филип, нови генерации* '*Emily and Philip, **the new generations***'
- (11) *Ушќини соседи* '**The Neighboring Owl**'
- (12) *Визионерски дебакл* '**The Debacle of the Visionary**'

Македонските наслови претставуваат ИГ со генерична референција, кои во изолација, односно во фразите наслови, можат да бидат немаркирани со член. Во англискиот јазик во повеќето случаи кај ИГ во кои има бројна именка како центар на ИГ треба да има детерминатор од некаков вид, односно таа треба да биде маркирана како определена или неопределена. Во преводните еквиваленти на овие наслови се среќава определениот член *the*, кој ги маркира ИГ по определеност. Англиските преводни еквиваленти се граматички коректни, не отстапуваат од јазичната норма. Во преводните еквиваленти на насловите *Ушќини соседи*, *Визионерски дебакл*, преводните еквиваленти *The Neighboring Owl* и *The Debacle of the Visionary* содржат членувани ИГ. Преводниот еквивалент *The Neighboring Owl* е членувана ИГ група, затоа што придавката *neighboring*, која ја модификува именката *owl*, ја наметнува употребата на членот. Преводниот еквивалент *The Debacle of the Visionary* е членуван затоа што во неговиот состав фигурира постмодифицирачката *of* – фраза што ја наметнува употребата на определениот член.

2. Македонски наслов со нечленувана супстантивизирана придавка е преведен со членувана супстантивизирана придавка:

- (13) *Тврдоглави* '**The Stubborn**'

Оригиналниот наслов на романот не е членуван, наспрема преводниот еквивалент кој е членуван. Преводот на насловот се состои од определениот член *the* и придавката *stubborn*. Во англискиот јазик *the* + придавка се употребува кога зборуваме за група луѓе што се наоѓаат во посебна физичка или социјална ситуација, како на пример: *the blind, the deaf, the dead, the jobless, the rich, the employed, the young, the old* (Swan 2005). Во овие примери станува збор за супстантивизирани придавки. Преводниот еквивалент *The Stubborn* припаѓа на оваа група. Од примерот се согледува структурната разлика меѓу двата јазика. Придавката *тврдоглави* како супстантивизирана придавска форма што означува група луѓе може да стои без член во македонскиот јазик, додека во англискиот јазик пред супстантивизираните придавки стои член.

3. Македонски наслови претставени преку нечленувани ИГ составени само од именка, преведени на англиски со членувани ИГ, т.е. членувана именка.

- (14) *Круж* '**The Circle**'
- (15) *Каменување* '**The Stoning**'
- (16) *Кондуктџер* '**The Conductor**'

- (17) Тунел *'The Tunnel'*
 (18) Расправа *'The Argument'*
 (19) Освојувач *'The Conqueror'*
 (20) Браќа *'The Brothers'*

Забележуваме дека насловите на кратките раскази од оваа подгрупа не се членувани, додека нивните преводни еквиваленти се членувани. Во англискиот јазик определениот член *the* понекогаш се употребува како воведна замена и често се сретнува во насловите на кратките раскази. Во кратката приказна нема време за претставување и запознавање со ликовите и дејството се прифаќа како вистинито (Krusinga 1937: 242). Оттука следува дека во приказната се работи за определена расправа, определен кондуктер, споменик, тунел, определени браќа, односно станува збор за катафорска употреба на членот во насловите т.е. со насловот се упатува на текстот што следува.

3.2.2 Согледувања за втората група

Оваа група се состои од наслови што содржат нечленувани ИГ во чиј состав има именки, придавки и именки, супстантивизирана придавка и сопствени именки. Преводните еквиваленти содржат членувани ИГ. Од анализата на оваа група може да се забележи дека во македонскиот и во англискиот различно се маркираат исказите со ИГ со генерична референција што претставуваат ИГ во изолација, односно во македонскиот јазик овие ИГ можат да бидат немаркирани по определеност, додека во англискиот ИГ со генерична референција во изолирана употреба имаат тенденција да бидат маркирани по определеност.

3.3 Англиски наслови што содржат членувани ИГ чии македонски преводни еквиваленти се нечленувани ИГ

3.3.1 Анализа и дискусија

Според структурата на ИГ, како составни елементи на насловите и соодветните ИГ во преводните еквиваленти насловите се поделени во шест подгрупи.

1. Наслови со ИГ што се состојат од две именки, кои се преведени со ИГ составени од придавка и именка:

- (21) *The Virgin Blue* 'Девствено сино'
 (22) *The Deathday Party* 'Смртогенска забава'
 (23) *The Bell Jar* 'Сџаклено своно'

2. Наслови со ИГ составени од две именки, чии преводни еквиваленти се ИГ со именки и предлошки фрази:

- (24) *The Mafia Manager* 'Менаџер на мафијашки начин'
 (25) *The Piano Teacher* 'Учителка по пијано'
 (26) *The Wedding Director* 'Режисер за венчавка'

2. Наслови со ИГ составени од именка и придавка, чии преводни еквиваленти се ИГ составени од именка и придавка; ИГ составена од именка и предлошка фраза:

- (27) *The Constant Gardener* 'Грижлив градинар'
 (28) *The Moonless Night* 'Ноќ без месечина'

4. Наслови составени од членувани ИГ со една именка, кои се преведуваат со нечленувана ИГ составена од именка:

- (29) *The Body* 'Тело'
 (30) *The Circle* 'Круѓ'
 (31) *The Warrior* 'Воин'
 (32) *The Dreamers* 'Сонувачи'
 (33) *The Chateau* 'Замок'
 (34) *The Pianist* 'Пијанистѝ'
 (35) *The Hours* 'Часови'
 (36) *The Separation* 'Разделба'
 (37) *The Mirror* 'Оѕледало'
 (38) *The Fountain* 'Извор'

5. Наслови составени од ИГ што содржат именка и предлошка фраза и чии преводни еквиваленти се: ИГ од придавка и именка; ИГ составена од глаголска придавка и предлошка фраза; ИГ од именка и предлошка фраза.

- (39) *The Hour of Triumph* 'Конечен триумф'
 (40) *In the Mood for Love* 'Расположени за љубов'
 (41) *Lights in the Dusk* 'Свеејла во самрак'

6. Наслов со супстантивизирана придавка чиј преводен еквивалент е ИГ составена од именка:

- (42) *The Blind* 'Слејци'

Насловот на драмското дело *The Blind* е ИГ што е членувана, а преводниот еквивалент не е членуван. Насловот во оригинал се состои од членот *the* и придавката *blind*, кој на македонски е преведен со именката *слейци*. Како што споменавме погоре, во англискиот јазик определениот член *the* + придавка се употребува кога зборуваме за група луѓе што се наоѓаат во посебна физичка или социјална ситуација.

3.3.2 Согледувања за третата група

Насловите од оваа група се состојат од членувани ИГ, а нивните македонски преводни еквиваленти се ИГ без член. Во англискиот јазик во ИГ составени од две

именки, првата ја модификува втората и ја наметнува употребата на членот, кој ја определува ИГ, како во примерот: *The Virgin Blue*. Во случаите на ИГ составени од придавка и именка, придавката ја модификува именката и ја наложува употребата на членот, како во примерот: *The Moonless Night*. Во ИГ составени од именки и предлошки фрази, предлошката фраза ја модификува именката и е носител на членот кој ја определува ИГ, како во примерот: *Lights in the Dusk*. Супстантивизираните придавки се членувани и определуваат група луѓе во посебна физичка или социјална ситуација, како во примерот: *The Blind*. Преводните еквиваленти на овие англиски ИГ на македонски јазик се ИГ што не содржат член. Англиските наслови со членувани ИГ составени од две именки се преведени со ИГ со придавка и именка и нема употреба на член, како во преводниот еквивалент: *Дев-сџивено сино*. Кај насловите, пак, кои се состојат од две именки, а се преведуваат на македонски јазик со именка и предлошка фраза, членот, исто така, е изоставен. Таков е насловот *The Piano Teacher*, во превод *Учиџелка њо џијано*. Насловите со членувани ИГ составени само од една именка (*The Body; The Circle; The Warrior*) се преведуваат со нечленувана именка, како што се примерите: *Тело; Круџ; Воин*. Во целата оваа група забележуваме дека во англискиот и во македонскиот јазик различно се маркираат исказите со ИГ со генерична референција во изолација, односно во англискиот јазик тие се маркирани со член, додека во македонскиот не се маркирани. Насловите во чиј состав влегуваат членувани ИГ составени од именка и предлошка фраза се преведувани со ИГ со придавка и именка каде што придавката ја модификува именката и од тие причини употребата на членот може да биде изоставена, како во примерот: *The Hour of Triumph / Конечен џтриумф*. Насловот *The Blind*, кој е супстантивизирана придавка, е преведен како нечленувана именка *слеџци*. Насловот на филмот *The Constant Gardener* е членувана ИГ составена од придавка и именка. Придавката *constant* ја модификува именката *gardener* и ја наметнува употребата на членот во оригиналниот наслов. Преводниот еквивалент на овој наслов не е членуван и се состои од ИГ од придавка и именка каде што нема употреба на член, што се должи на претходно споменатото согледување дека во македонскиот јазик кај насловите што претставуваат фрази во изолација употребата на членот е редундатна.

3.4 Англиски наслови што содржат нечленувани ИГ чии македонски преводни еквиваленти се членувани ИГ

3.4.1 Анализа и дискусија

Според структурата на ИГ, како составни елементи на насловите и соодветните ИГ во преводните еквиваленти, насловите се поделени во пет подгрупи:

1. Наслови со ИГ составени од две именки, чии преводни еквиваленти се ИГ со придавка и именка; од две именки; од именка и предлошка фраза:

- (43) *Diagon Alley* 'Дијагоналнаџа уличка'
- (44) *Havana Bay* 'Хаванскиоџи залив'
- (45) *Port Joan* 'Паџаџа Јована'
- (46) *Tulip Fever* 'Времеџо на лалињаџа'

(47) *Queen Maker: A Novel of King David's Queen* 'Царицаѿа на Давид'

Насловите од оваа група содржат нечленувани ИГ, кои се условени од определени граматички норми во англискиот јазик, а преводните еквиваленти содржат членувани ИГ, така што доаѓаме до дистинкција меѓу двата јазика. Така, насловот *Diagon Alley* не содржи член, затоа што во англискиот јазик обично не се употребува член пред имиња на улици: *New Street, Willow Road, Grand Avenue*. Преводниот еквивалент *Дијагоналнаѿа улица* се состои од членувана ИГ од придавка и именка. Придавката што ја модификува именката е носител на членот, кој ја определува ИГ. Вториот наслов *Havana Bay* претставува географски назив на залив и не е членуван. Во англискиот јазик заливите и протоците како географски имиња се членуваат, илустрирано во примерите: *the Bay of Naples, the Bay of Bengal*. Меѓутоа, кога зборот *bay* доаѓа по името, не се употребува член: *Bantry Bay, Dublin Bay* (Арсова-Николиќ 1996:34). Оттука, го добиваме одговорот за испуштањето на членот во ексцерпираниот наслов *Havana Bay*. Третиот наслов од подгрупата, односно насловот на романот во оригинал *Pope Joan*, не содржи член, затоа што во англискиот јазик не се употребува определениот член *the* со единствени професии и општествени функции (Swan 2005:64). Во англискиот јазик определениот член *the* не се употребува со титули од типот: *Queen Elizabeth, President Lincoln*. Оттука, насловот на романот не е членуван, имајќи предвид дека именката *Pope* претставува врвна функција во католичкиот црковен ред и е единствена во католичката црква како институција. Во македонскиот преводен еквивалент *Паѿаѿа Јована*, членот не може да се изостави, затоа што во македонскиот јазик, во случаите кога станува збор за точно определена личност од историјата, вообичаено се употребува член.

Насловот (46) од подгрупата *Tulip Fever* не содржи член, затоа што именката *fever*, во превод „треска“, не се членува и се третира како лична именка во англискиот јазик. На пример: *Yellow Fever, Scarlet Fever, Rheumatic Fever*. Во стандардниот британски англиски јазик имињата на болестите и болките вообичаено се неизбројливи именки и се употребуваат со член (Swan 2005: 64). Преводниот еквивалент *Времеѿо на лалињаѿа* се состои од членувана ИГ од именка, предлогот *на* и именка. Во преводниот еквивалент предлогот *на* во релација на присвојност ја наметнува употребата на членот. Петтиот наслов од подгрупата *Queen Maker: A Novel of King David's Queen* не содржи определен член, затоа што определениот член *the* не се употребува со титули. Македонскиот преводен еквивалент *Царицаѿа на Давид* содржи член од причина што е исказана и релација на присвојност со предлогот *на* и сопствената именка *Давид*.

2. Насловите во оваа подгрупа се состојат од нечленувани ИГ во чиј состав има именка и придавка, кои се преведени со членувани ИГ од придавка и именка или со предлошка фраза:

(48) *Paradise Lost – A poem in Twelve Books* 'Заѓубениоѿ рај -Еѿ во два-наесеѿ ѿења'

(49) *Burning Daylight* 'Белиоѿ ден'

(50) *South Sea Tales* 'Од јужниѿе мориња'

(51) *Red Road* 'Црвениоѿ ѿаѿ'

Насловите во оригинал се без член и најверојатно изборот на авторите се темели на примарната цел да бидат пократки и поконцизни, додека преводните еквиваленти содржат член и се составени од ИГ од придавка и именка, а преводниот еквивалент на насловот (50) е предлошка фраза. Кај преводните еквиваленти на насловите, придавката што ја модификува именката е носител на членот и ја определува целата ИГ. Насловот *Paradise Lost* не содржи член, затоа што именката *paradise* припаѓа на групата конкретни именки¹, како: *Heaven, Hell, Parliament, Congress*; и на апстрактните именки како: *Fortune, Fate, Nature*, кои во англискиот јазик се употребуваат како сопствени именки и не се членувани (Zandvoort 1958:122). Насловот *Red Road* не е обележан со член, затоа што претставува ИГ која е еден вид адреса, име на улица и, како што споменавме претходно, имињата на улиците во англискиот јазик не се членуваат. Преводниот еквивалент содржи членувана ИГ, *Црвениоџи џаџи*, придавката *црвен* ја модификува именката и е носител на членската морфема.

3. Насловите од оваа подгрупа се ИГ составени од именка и предлошка фраза, чии преводни еквиваленти се членувани ИГ составени од именка и предлошка фраза, како и именка и именка:

- (52) *Tomas in Love* ‘Вљубениоџи Томас’
 (53) *Girl with A Pearl Earring* ‘Девојкаџи со бисерна обеџка’
 (54) *Angel of Death* ‘Анџелоџи на смрџиџа’

Во повеќето наслови од оваа подгрупа определениот член е изоставен. Во примерот (54) *Angel of Death*, членот е изоставен бидејќи именката *angel* е апстрактна именка од типот на именките: *Fortune, Fate, Nature* кои, како што споменавме претходно, кога се употребуваат како сопствени имиња, не се членуваат. Забележуваме дека кај преводните еквиваленти се среќава употребата на членот и неговата употреба е можеби граматикализирана од синтаксички причини. Според Карапејовски (2017: 11) генезата на членот во ИГ со генеричка референција во македонскиот јазик може да се бара „од синтаксички причини: по аналогија. Односно, ако нешто стои во иницијална позиција на реченицата и е тема, тогаш добива член, независно дали навистина има или нема свој референт во стварноста“. Доколку членот е изоставен, преводните еквиваленти на насловите би биле нецелосни и некоректни. Насловот *Tomas in Love* се состои од сопствена именка и предлошка фраза. Преводниот еквивалент на овој наслов е ИГ составена од придавка и сопствена именка. Придавката што ја определува именката е носител на членот.

4. Насловите во оваа подгрупа се составени од две ИГ, од кои првата се состои од именка, а втората од придавка и именка, меѓусебно поврзани со сврзник:

- (55) *Death and Western Thought* ‘Смрџиџа и заџагнаџи мисла’
 (56) *On Disobedience and Other Essays* ‘За неџслушносџа и џруџи есеџи’

¹ Означува својство што е спротивставено на квалитет, состојба или дејство, не е апстрактно (Zandvoort 1958: 122).

Насловите не содржат член, а преводните еквиваленти се наслови маркирани со член. Во преводните еквиваленти станува збор за генерична употреба на македонскиот член.

5. Насловите од оваа подгрупа претставуваат реченични искази што содржат нечленувани ИГ, чии преводни еквиваленти се реченични искази со членувани ИГ:

- (57) *It's All About Love* 'Сè за љубовѝа'
 (58) *Where Love Has Gone* 'Каде оѝиѝе љубовѝа'
 (59) *As Tears Go By* 'Како шѝо минувааѝ солзиѝе'

Во насловите *It's All About Love*; *Where Love Has Gone*; именката *love* е употребена генерично и затоа не е маркирана по определеност, односно нема употреба на член. Забележуваме дека во преводните еквиваленти именката *љубов* е членувана. Во последниот наслов од подгрупата *As Tears Go By* именката *tears* не е членувана, додека во преводниот еквивалент таа е членувана.

3.4.2 Согледување за четвртата група

Забележуваме дека во насловите од оваа група нема членувани ИГ како резултат на определени граматички правила што постојат во англискиот јазик, како што се: нечленување на конкретни именки (*Paradise*), имиња болести (*Fever*), единствени општествени функции (*Pope*), апстрактни именки (*Angel*). Во преводните еквиваленти фигурира членот, при што можеме да ја утврдиме разликата меѓу двата јазика, односно во македонскиот јазик е дозволена употребата на членот во сите случаи што се претходно споменати. Исто така, има и подгрупа со наслови што се искази со генерична референција, кои во оригиналот на англиски јазик не се членувани, додека во македонскиот јазик се преведуваат со употреба на член. Сето ова укажува дека постои значителна разлика меѓу двата јазика, односно дека ИГ со генерична референција во поширока фраза во англискиот јазик не содржат членувани ИГ, додека во македонскиот тие содржат членувани ИГ.

4 Заклучок

Несовпаѓањето на функционалната зона на членот во македонскиот и во англискиот јазик се согледува во насловите со членувани ИГ чии англиски преводни еквиваленти се нечленувани ИГ. Особено во македонските наслови што се членувани, а претставуваат искази со генерична референција, како на пр.: *Париѝе се оѝеѝувачка* / *Money kills you*. Интересно е што ИГ во насловите што претставуваат искази со генерична референција во македонскиот јазик се членувани, додека овие наслови на англиски се преведуваат без член. Од друга страна, пак, англиските наслови што содржат нечленувани ИГ, односно каде што именката е во генерична употреба, се преведуваат со членувани ИГ. Пр. *Where Love Has Gone* / *Каде оѝиѝе љубовѝа*; каде што именката *love* е употребена генерично и оди без член во оригиналниот наслов.

Во македонскиот и во англискиот јазик различно се маркираат исказите со ИГ со генерична референција во поширока фраза и во изолација. Особено англиските наслови на филмови што претставуваат изолирани искази со генерична референција и содржат членувани ИГ, а на македонски јазик се преведуваат како нечленувани. Пр. *The Mirror / Огледало; The Hours / Часови*. Забележуваме дека кај насловите што содржат ИГ маркирани со член на македонски јазик, има случаи кога тие се преведуваат на англиски јазик без член, бидејќи таа ИГ е преведена со присвојна придавка и именка, и во согласност со правилото во англискиот јазик што се однесува на присвојните придавки, тие имаат функција на определувачи и ја блокираат употребата на определениот член. Наслови од тој тип се: *Паѓување со љубената / Journey with My Beloved; Госѓог ѓосѓѓѓѓ, имеѓѓ ѓ е Пеѓѓруниѓ / God exists, Her name is Petrunya*.

Библиографија

- Арсова-Николиќ, Л. (1996). Определениот член кај сопствените имиња во англискиот и германскиот јазик: прилог кон проучување на членот во англискиот, германскиот и македонскиот јазик. *Годишен зборник*. Филолошки факултет: Скопје
- Илиевски Хр.П. (1988). Членот во македонскиот превод на Дамаскиот. *Балкански лингвистички списани*. Скопје: ИМЈ.
- Минова-Гуркова, Л. (2000). *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*. Скопје: Магор.
- Миркуловска, М. (2008). Определеноста во македонскиот јазик и извесни согледувања во бугарскиот јазик. *Studia Linguistica Polono-Meridiano-Slavica*. Скопје: МАНУ.
- Карапејовски, Б. (2017). Показните заменки наспрема мофролошки врзаниот член како експоненти на категоријата *определеност*. *Прилози*, XLII (1–2): 5–18. Скопје: МАНУ.
- Конески, Б. (1996). *Грамајтика на македонскиот литературен јазик*. Скопје: Детска радост.
- Корубин, Б. (1986). За членот и членувањето. *Јазикот наш денешен*: книга 4. Скопје: ИМЈ.
- Томиќ, Мишеска, О. (1978). Определеноста во македонскиот јазик во споредба со другите балкански словенски јазици. *Литературен збор*, XXV (1): 23.
- Тополињска, З. (2009). *Македонски јазик*. Во Малцијева В., Тополињска З., Ѓукановиќ М., Пипер, П.: *Јужнословенски јазици: грамајтичке структури и функции*. Београд: Београдска књига.
- Тополињска, З. (1974). *Грамајтика на именската фраза во македонскиот литературен јазик (рог, број, посоченост)*. Скопје: МАНУ.
- Huddleston, R. and Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hurford, J.R and Heasley, B. (2007). *Semantics: A coursebook* (Second edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kristal, D. (1998). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistikе*. Beograd: Nolit.
- Krusinga, E. (1937). *A Handbook of Present – day English: Part II English Accidence and Syntax*. Groningen: Noordhoff.
- Lyons, C. (1999). *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lyons, J. (1986). *Semantics*. Vol.II. Cambridge: Cambridge University Press.
Swan, M. (2005). *Practical English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
Zadwoort, R. W. (1958). *Handbook of English Grammar*. London: Longman.

Leon, J. (1990). *Titles: Psychological Characteristics and Document Retrievalability*. [Online] Available from: <http://www.soc.hawaii.edu/leonj/leonj/leonpsy/instructor/titles2.html> [Accessed: August 18th, 2006]

